

Řízení finančních a bankovních rizik

Otázky ke zkoušce 21 – 39

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**

OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVINĚ

FIU/BPFPM

Ing. Roman Hlawiczka, Ph.D.

Katedra financí a účetnictví

21. Vysvětlete pojmy úvěrové posílení a tranšování. Vyjmenujte žádoucí a nežádoucí vlastnosti sekuritizovaných aktiv.

Úvěrové posílení a tranšování

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVÍNĚ

Úvěrové posílení představuje proces či soubor technik, jejichž cílem je snížit kreditní riziko investorů v případě sekuritizace aktiv a zvýšit pravděpodobnost, že držitelé cenných papírů dostanou slíbené platby včas a v plné výši. Úvěrové posílení zvyšuje důvěryhodnost emitovaných cenných papírů a vede zpravidla k vyššímu ratingu, a tím i nižším požadovaným výnosům. Mezi metody úvěrového posílení patří např. nadzajištění (overcollateralization), tvorba rezervního fondu, nadvýnosový účet (excess spread), podřízenost tranší, pojištění nebo bankovní garance.

Tranšování znamená rozdělení emise cenných papírů do několika vrstev, tzv. tranší, které se liší rizikovostí, výnosností a pořadím absorpce případných ztrát. Nejvyšší tranše bývá označována jako seniorní a má nejvyšší rating a nejnižší riziko. Nižší tranše mezzanine a equity absorbuje ztráty jako první a poskytuje investorům vyšší očekávaný výnos jako kompenzaci za vyšší rizikovost. Tranšování je klíčovým nástrojem, který umožňuje emitovat různé profily rizika pro odlišné skupiny investorů.

Žádoucí a nežádoucí vlastnosti sekuritizovaných aktiv

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
OBCHODNÍ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V OPAVĚ

Mezi žádoucí vlastnosti aktiv určených k sekuritizaci patří vysoká diverzifikace portfolia, velký počet jednotlivých pohledávek s podobným profilem, stabilní historické platební toky, dostatečná délka splatnosti a kvalitní datová historie. Ukazují se jako vhodné především pohledávky s jasně definovanými parametry, standardizovanými smluvními vztahy a průběžnými splátkami. Žádoucí je také nízká míra koncentrace rizika, tj. aby portfolio nebylo vystaveno několika málo dlužníkům.

Nežádoucí vlastnosti zahrnují zejména vysoký podíl rizikových klientů, krátkou historii splácení, volatilní platební toky nebo nedostatečnou právní dokumentaci aktiv. Negativní je rovněž vysoká koncentrace pohledávek u jednoho segmentu nebo nízký objem jednotlivých dat, což komplikuje odhad rizikovitosti portfolia. Nežádoucí jsou i aktiva, u kterých je nízká transparentnost, problémy s vymahatelností nebo právní nejistota smluvních podmínek. Tyto vlastnosti zvyšují riziko pro investory, komplikují ocenění a snižují celkovou kvalitu sekuritizace.

22. Charakterizujte vybrané úvěrové deriváty –
úvěrový dluhopis, swap úvěrového selhání,
swap veškerých výnosů.

Úvěrový dluhopis a swap úvěrového selhání

Úvěrový dluhopis (credit-linked note) je strukturovaný dluhopis, jehož splácení závisí na úvěrové události určitého dlužníka. Investor získává vyšší výnos, protože na sebe přebírá část úvěrového rizika. Pokud ke kreditní události nedojde, obdrží plnou nominální hodnotu; při selhání je vyplacená částka snížena.

Swap úvěrového selhání (credit default swap) je smlouva, ve které kupující platí pravidelný poplatek a prodávající ochrany nahradí ztrátu, pokud nastane stanovená úvěrová událost. CDS umožňuje převádět úvěrové riziko bez prodeje aktiva a využívá se k zajištění i spekulaci.

Swap veškerých výnosů

Swap veškerých výnosů (total return swap) znamená, že jedna strana dostává celkový výnos aktiva, zatímco druhá strana inkasuje pohyblivou úrokovou sazbu. Ekonomická expozice na aktivum vzniká bez jeho skutečného vlastnictví. Vlastník aktiva přenáší na protistranu riziko změny hodnoty i případného selhání dlužníka. Tento nástroj se využívá k řízení bilance, optimalizaci kapitálu a krátkodobému získání expozice k aktivu.

23. Klasifikujte úvěrové deriváty. Charakterizujte vybrané úvěrové deriváty – opci selhání a opci úvěrového rozpětí. Popište důvody pro použití úvěrových derivátů a rizika spojená s jejich používáním.

Úvěrové deriváty lze členit podle typu podkladového rizika (single-name a portfoliové), podle instrumentu (swapy, opce, strukturované dluhopisy) a podle vypořádání (fyzické nebo peněžní). Patří sem např. CDS, TRS, credit-linked notes, opce na selhání a opce na rozpětí.

Opce selhání dává držiteli právo získat plnění, pokud nastane úvěrová událost, např. default dlužníka. Kupující platí opční prémii a je chráněn proti výraznému zhoršení kreditní kvality. Opce úvěrového rozpětí je navázána na šířku kreditního spreadu – její hodnota roste při rozšiřování spreadu a umožňuje zajistit se proti zvýšení rizikovosti emitenta.

Úvěrové deriváty umožňují zajištění úvěrového portfolia bez prodeje aktiv, optimalizaci kapitálových požadavků, diverzifikaci rizika a aktivní správu expozice. Banka může měnit rizikový profil i bez převodu samotných pohledávek.

S jejich využíváním však souvisejí rizika – riziko protistrany, nesoulad mezi derivátem a aktivem, modelové riziko, nízká likvidita některých struktur a právní riziko vyplývající ze smluvních podmínek. Při nesprávném použití může vzniknout i zvýšené systémové riziko.

24. Charakterizujte podstatu a složky operačního rizika a uveďte protiopatření, tj. jakým způsobem lze tyto složky operačního rizika omezit.

Podstata a složky operačního rizika

Operační riziko představuje riziko finanční ztráty způsobené selháním vnitřních procesů, lidského faktoru, informačních systémů nebo vnější událostí. Do operačního rizika se řadí také právní riziko, a v širším pojetí i reputační dopady spojené s negativními událostmi. Operační ztráty vznikají často neočekávaně a mají krátkodobý i dlouhodobý efekt.

Mezi hlavní složky operačního rizika patří:

- **procesní riziko** (chyby v postupech, neefektivní nastavení kontrol),
 - **personální riziko** (podvody zaměstnanců, selhání lidského faktoru),
 - **technologické a systémové riziko** (výpadky a ztráta dat),
 - **vnější rizika** (krádeže, živelní pohromy, regulační změny),
 - **právní riziko** (spory, sankce, nedostatečná dokumentace).
-

Protiopatření a omezení operačního rizika

Pro snížení operačního rizika se uplatňují následující nástroje a postupy:

- nastavení kvalitního systému interních kontrol a schvalovacích mechanismů,
- segregace pravomocí (kontrola čtyř očí),
- pravidelné audity a revize vnitřních procesů,
- pojištění pro vybrané typy rizik (např. živelní události),
- standardizovaná dokumentace a právní kontrola smluv,
- školení zaměstnanců a důsledná personální politika,
- zajištění záložních IT systémů, zálohování dat, krizové a havarijní plány,
- plán nouzového pokračování činností (business continuity management).

Cílem těchto opatření je snížit pravděpodobnost vzniku škodné události a omezit dopad jejího finančního i reputačního následku.

25. Charakterizujte metody výpočtu kapitálového požadavku k operačnímu riziku podle Basel II pravidel.

Basel II stanovil tři úrovně metod pro výpočet kapitálového požadavku k operačnímu riziku, lišící se složitostí a datovými požadavky. Nejjednodušší metodou je **přístup základního ukazatele (Basic Indicator Approach – BIA)**, kdy se kapitál stanovuje procentem z hrubého ročního příjmu banky. Tento přístup je založen na předpokladu, že velikost příjmů odpovídá potenciálním operačním ztrátám.

Druhou metodou je **standardizovaný přístup (Standardized Approach – SA)**, který rozděluje aktivity banky do několika obchodních linií a každé linii přiřazuje specifický koeficient. Kapitálový požadavek vzniká součtem výsledků za jednotlivé segmenty, což lépe zohledňuje odlišnosti činností banky.

Nejvyšší úroveň představuje **pokročilý přístup (Advanced Measurement Approach – AMA)**, při kterém banka vytváří vlastní interní model rizika. Ten vychází z historických ztrát, scénářových analýz, pravděpodobností výskytu událostí a jejich dopadů. AMA zohledňuje skutečné rizikové profily banky, avšak vyžaduje dostatek dat, validaci modelů a souhlas regulátora.

Cílem odstupňování metod podle Basel II je motivovat banky k přesnějšímu měření operačního rizika a zároveň umožnit využití jednodušších přístupů tam, kde nejsou dostatečné interní informace.

26. Vymezte rozdíl mezi přímou a nepřímou ztrátou z operačního rizika. Charakterizujte vybrané metody měření operačního rizika: přístup na základě volatility výnosů, expertní posouzení, rizikové indikátory.

Přímá a nepřímá ztráta z operačního rizika

Přímá ztráta je bezprostřední finanční dopad operační události, který lze přesně vyčíslit (např. zpronevěřené finanční prostředky, náklady na obnovu systémů, zaplacené sankce nebo pokuty). Tyto ztráty jsou účetně doložitelné a evidované.

Nepřímá ztráta vzniká následně a zahrnuje dlouhodobější dopady – ztrátu klientů, nižší budoucí výnosy, poškození reputace nebo dodatečné náklady na reorganizaci procesů. Tyto ztráty nejsou vždy přesně zachytitelné v účetnictví, ale mohou mít větší dopad než ztráta přímá.

Vybrané metody měření operačního rizika

Přístup na základě volatility výnosů vychází z předpokladu, že část kolísání zisků souvisí s operačními ztrátami. Identifikuje volatilitu, která není vysvětlitelná jinými riziky a přiřazuje ji operačnímu riziku. Výhodou je jednoduchost, nevýhodou obtížná interpretace výsledků.

Expertní posouzení pracuje se scénáři rizikových událostí, jejich pravděpodobností a očekávanou výší ztrát. Využívají se odborné skupiny s detailní znalostí procesů. Výsledkem je odhad potenciálních ztrát, zejména u málo častých událostí.

Rizikové indikátory jsou kvantitativní ukazatele signalizující změnu rizikového profilu banky – např. počet chyb v transakcích, výpadky systémů, fluktuace pracovních pozic. Slouží k včasnému upozornění na zvyšující se operační riziko a k následným preventivním opatřením.

27. Charakterizujte podstatu úrokového rizika. Popište účetní model (gap analýzu) měření úrokového rizika.

Úrokové riziko představuje riziko snížení hodnoty banky nebo jejího hospodářského výsledku v důsledku změny úrokových sazeb. Ovlivňuje čistý úrokový výnos banky, protože úročená aktiva a úročené závazky nemusí reagovat na změnu sazeb stejně rychle. Riziko vzniká z rozdílné doby fixace sazeb, nesouladu splatností a rozdílného ocenění aktiv a pasiv. Banka je vystavena riziku při růstu i poklesu sazeb, a proto sleduje časové rozložení úrokově citlivých položek.

Účetní model (gap analýza)

Účetní model vychází z porovnání objemu úrokově citlivých aktiv (RSA) a úrokově citlivých pasiv (RSL) v jednotlivých časových pásmech. Výsledkem je úrokový gap – může být kladný ($RSA > RSL$) nebo záporný.

Při růstu sazeb roste výnos banky, pokud má kladný gap, a naopak u záporného gapu dochází k poklesu výsledků. Gap se sleduje jako periodický i kumulativní a umožňuje určit, ve kterých časových horizontech je banka nejvíce citlivá.

Model je jednoduchý, rychle interpretovatelný a vhodný pro krátkodobou analýzu, avšak nebere v úvahu skutečnou tržní hodnotu položek ani mimobilanční operace, a proto bývá doplněn dalšími metodami.

28. Popište ekonomický model (duraci gap) měření úrokového rizika a uveďte, jak může banka řídit úrokové riziko.

Ekonomický model a durace gap

Ekonomický model měří dopad změny úrokových sazeb na tržní hodnotu aktiv a pasiv banky. Základním prvkem je durace, která vyjadřuje citlivost současné hodnoty instrumentu na změnu sazeb. **Durace gap** představuje rozdíl mezi váženou durací aktiv a pasiv, přičemž váhy odpovídají tržním hodnotám.

Pokud je durace aktiv vyšší než durace pasiv, růst sazeb způsobuje větší pokles hodnoty aktiv než pasiv a hodnota vlastního kapitálu klesá. Je-li durace pasiv vyšší, tržní hodnota kapitálu při růstu sazeb naopak roste. Model proto vyjadřuje ekonomický dopad změny sazeb, nikoliv pouze dopad na úrokový výnos.

Řízení úrokového rizika pomocí durace gap

Úrokové riziko lze řídit úpravou durace položek v bilanci. Při očekávaném růstu sazeb banka preferuje kratší duraci aktiv, více pohyblivých sazeb nebo prodloužení durace pasiv. Při očekávaném poklesu sazeb je výhodná delší durace aktiv.

Používané nástroje zahrnují úrokové swapy, změnu splatnosti depozit, úpravy parametrů úvěrů, operace na dluhopisovém portfoliu nebo derivátové strategie. Banka sleduje duraci gap průběžně a přizpůsobuje ji svému rizikovému apetitu — buď minimalizuje citlivost, nebo naopak využívá změny sazeb ve svůj prospěch.

29. Definujte podstatu rizika likvidity a jeho jednotlivé složky. Uveďte, jak si banka může zajistit dostatečnou likviditu. Popište proces managementu rizika likvidity, vymezte rozdíl mezi defenzivní a ofenzivní strategií.

Podstata rizika likvidity a jeho složky

Riziko likvidity znamená riziko, že banka nebude schopna včas plnit své závazky nebo financovat aktiva, a to za přijatelných nákladů. Projevuje se jak v krátkém, tak ve středním a dlouhém horizontu.

Mezi hlavní složky patří:

- **riziko financování** – banka obtížně získává nové zdroje, případně za vysokou cenu,
- **riziko tržní likvidity** – aktiva nelze rychle prodat bez výrazné ztráty ceny,
- **riziko měnové likvidity** – nedostatek zdrojů v určité měně.

Tyto složky mohou vznikat samostatně, ale často se navzájem posilují, zejména při zhoršení důvěry na trhu.

Zajištění likvidity, proces managementu a strategie

Banka si zajišťuje likviditu především:

- držbou likvidních aktiv (hotovost, účty u centrální banky, státní dluhopisy),
- diverzifikací zdrojů financování,
- sledováním splatností aktiv a pasiv,
- možností využít repo operace nebo záchytné úvěrové linky.

Proces řízení rizika likvidity zahrnuje stanovení limitů, stresové testy likviditních scénářů, plán řízení krizových situací a pravidelnou kontrolu likvidních ukazatelů.

Defenzivní strategie znamená udržování vysokého objemu likvidních aktiv a konzervativní financování. Hodí se zejména pro menší banky a situace nejistoty.

Ofenzivní strategie pracuje aktivně se zdroji, spoléhá na tržní financování a vyšší výnosnost aktiv, avšak vyžaduje stabilní tržní podmínky a silné renomé banky.

30. Charakterizujte poměrové ukazatele likvidity.
Popište ukazatele likvidity podle pravidel Basel III.

Charakteristika poměrových ukazatelů likvidity

Poměrové ukazatele likvidity vyjadřují schopnost banky plnit své závazky ve stanoveném čase a sledují vyváženost vztahu mezi likvidními aktivy a splatnými závazky. Ukazují, zda banka disponuje dostatečnou rezervou rychle dostupných prostředků a jak kvalitně je strukturována její bilance.

Obvykle se sleduje:

- podíl likvidních aktiv na celkových aktivech,
- poměr krátkodobých zdrojů a krátkodobých aktiv,
- podíl stabilních zdrojů financování na dlouhodobých aktivech.

Slouží k včasné identifikaci tlaku na financování a k porovnatelnosti bank.

Ukazatele likvidity podle Basel III

Basel III definoval dva klíčové likviditní ukazatele:

LCR (Liquidity Coverage Ratio) – měří schopnost banky pokrýt čistý odtok hotovosti během 30 dnů pomocí vysoce kvalitních likvidních aktiv. Hodnota musí být alespoň 100 %.

NSFR (Net Stable Funding Ratio) – porovnává stabilní financování se stabilně vyžadovanými aktivy v horizontu jednoho roku. Vyjadřuje dlouhodobou stabilitu financování banky a jeho minimální hodnota je 100 %.

Tyto ukazatele podporují krátkodobou i dlouhodobou likviditní stabilitu banky a chrání před náhlým úbytkem zdrojů nebo před nadměrným spoléháním na nestabilní financování.

31. Popište podstatu likvidního gapu a definujte rozdíly mezi jednotlivými druhy likvidních gapů. Popište proces tvorby likvidního gapu, charakterizujte možné výsledky. Popište monitorovací nástroje pro posouzení rizika likvidity podle pravidel Basel III.

Podstata a druhy likvidního gapu

Likvidní gap vyjadřuje rozdíl mezi očekávaným přílivem a odlivem peněžních prostředků banky v určitém časovém horizontu. Ukazuje, zda banka bude schopna splnit své závazky v čase. Pokud jsou zdroje vyšší než odtoky, vzniká přebytek likvidity, opačně nedostatek.

Rozlišujeme zejména:

- **krátkodobý likvidní gap** – zaměřený na nejbližší dny až týdny,
- **střednědobý gap**,
- **dlouhodobý gap**, který odráží stabilitu financování aktiv s delší splatností.

Sledují se i legislativní a ekonomické gapy, tedy dle skutečné splatnosti nebo podle očekávaného chování klientů (např. předčasné výběry depozit).

Proces tvorby gapu, výsledky a nástroje Basel III

Proces tvorby likvidního gapu zahrnuje: rozdělení aktiv a pasiv do časových pásem, odhad odtoků a přílivů v čase a následné sestavení kumulativního rozdílu. Výsledkem může být přebytek likvidity (pozitivní gap) nebo deficit, který vyžaduje aktivní zajištění financování, popř. prodej likvidních aktiv.

Mezi monitorovací nástroje podle Basel III patří zejména:

- **LCR (Liquidity Coverage Ratio)** – sleduje krátkodobé krytí odtoků kvalitními likvidními aktivy,
- **NSFR (Net Stable Funding Ratio)** – hodnotí stabilní financování v dlouhém horizontu.

Doplňkově se využívají **stresové testy**, limity koncentrace zdrojů a interně stanovené ukazatele krátkodobé a dlouhodobé likvidity. Banka podle výsledků gapu volí: prodej aktiv, čerpání zdrojů, úpravu splatnosti depozit nebo omezení úvěrové aktivity.

32. Charakterizujte nevýhody tradičních ukazatelů rentability (ROA, ROE). Popište podstatu a výhody rizikově očištěné výnosnosti.

Nevýhody ukazatelů ROA a ROE

Tradiční ukazatele rentability (ROA, ROE) vyjadřují výkonnost banky, avšak **nezohledňují rizikovost aktivit**, výši kapitálových požadavků ani volatilitu výnosů. Banka může mít vysoké ROE jen díky vysoké míře zadlužení, což neznamená skutečnou efektivitu. ROA ani ROE také neodlišují rizikově odlišná aktiva – úvěry s vysokým rizikem mají stejnou váhu jako nízkoriziková aktiva.

Jejich nevýhodou je i to, že hodnotí výsledek zpětně, bez ohledu na forward-looking riziko, a mohou motivovat k nadměrnému podstupování rizika.

Podstata a výhody rizikově očištěné výnosnosti

Rizikově očištěná výnosnost vyjadřuje **výnos v relaci k podstoupenému riziku**, typicky na úrovni kapitálu nutného k jeho krytí. Nejčastěji se používá ukazatel RAROC, který porovnává čistý výnos s ekonomickým kapitálem potřebným pro krytí rizik.

Výhody tohoto přístupu:

- porovnává výkonnost jednotlivých produktů při zohlednění rizika,
- podporuje efektivní alokaci kapitálu,
- odráží regulační i interní pohled na riziko,
- umožňuje hodnotit skutečnou ekonomickou výkonnost.

Oproti ROA a ROE poskytuje objektivnější informaci o tom, zda výnos odpovídá reálnému riziku.

33. Popište možnosti využití rizikově očištěné výnosnosti. Charakterizujte ukazatel SVA.

Možnosti využití rizikově očištěné výnosnosti

Rizikově očištěná výnosnost se používá jako nástroj pro hodnocení efektivity produktů, klientských segmentů, obchodních linií a investičních projektů při zohlednění rizikovosti. Banka díky ní dokáže rozlišit aktivity, které generují návratnost převyšující náklady kapitálu, od těch, které kapitál zatěžují. Slouží také pro řízení výkonu obchodníků, stanovení cen úvěrů a pro alokaci kapitálu mezi aktiva s rozdílným rizikem.

Pomáhá bankám preferovat aktiva, která přinášejí stabilní návratnost vůči riziku, nikoliv aktivity s vysokým nominálním výnosem, ale zároveň vysokým rizikovým zatížením.

Ukazatel **SVA (Shareholder Value Added)** měří hodnotu vytvořenou pro akcionáře. Stanovuje, zda výnosy banky převyšují kapitálové náklady potřebné k dosažení těchto výnosů. SVA porovnává čistý provozní zisk po zdanění s náklady kapitálu vypočtenými na základě požadované míry výnosnosti. Pokud je SVA kladné, banka vytváří akcionářům hodnotu; pokud je záporné, nedosahuje minimálního požadovaného zhodnocení kapitálu. Tento ukazatel doplňuje rizikově očištěnou výkonnost tím, že ukazuje skutečný ekonomický přínos banky z pohledu investorů.

34. Charakterizujte význam kapitálové přiměřenosti bank. Vymezte pojem regulovaný kapitál, popište aktuální podobu regulovaného kapitálu v České republice.

Význam kapitálové přiměřenosti

Kapitálová přiměřenost vyjadřuje schopnost banky krýt podstupovaná rizika vlastním kapitálem. Je základem finanční stability banky a chrání věřitele i vkladatele před ztrátami. Regulátor stanovuje minimální kapitálové požadavky, aby banky měly dostatečný polštář pro absorbování neočekávaných ztrát.

Ukazatel kapitálové přiměřenosti (capital adequacy ratio) porovnává kapitál banky s rizikově váženými aktivy. Dostatečný kapitál omezuje riziko bankrotu a zabraňuje nadměrnému růstu úvěrů bez odpovídajícího krytí.

Regulovaný kapitál a jeho podoba v ČR

Regulovaný kapitál zahrnuje pouze ty složky kapitálu, které lze spolehlivě využít k absorpci ztrát. V České republice se struktura řídí pravidly Basel III a CRR/CRD.

Kapitál se člení na:

- **Tier 1**
 - Common Equity Tier 1 (základní kapitál, emisní ážio, nerozdělený zisk),
 - Additional Tier 1 (např. podřízené nástroje bez splatnosti),
- **Tier 2** (podřízený dluh se splatností nad 5 let).

ČNB zároveň stanovuje dodatečné kapitálové rezervy, např. kapitálovou rezervu k zachování kapitálu, proticyklickou rezervu a systémovou rezervu. Tyto vrstvy zvyšují odolnost bank a podporují stabilitu finančního systému.

35. Vysvětlete pojem ekonomický kapitál a uveďte, jakým způsobem se vypočítává. Uveďte, pro jaké účely a za jakých podmínek mohou banky v České republice využívat ekonomický kapitál.

Podstata a výpočet ekonomického kapitálu

Ekonomický kapitál představuje minimální objem kapitálu, který banka musí interně držet, aby pokryla neočekávané ztráty s předem stanovenou úrovní jistoty. Nevyplyvá přímo z regulace, ale z interních modelů banky.

Výpočet vychází z pravděpodobnostního rozdělení ztrát z jednotlivých rizik (úvěrové, tržní, operační atd.). Nejčastěji se využívá **Value-at-Risk** nebo ekvivalentní metody založené na stresových scénářích. Ekonomický kapitál se stanovuje typicky pro roční horizont a s určitou hladinou spolehlivosti (např. 99,9 %).

Banky mohou ekonomický kapitál využívat pro:

- interní řízení rizik,
- optimalizaci alokace kapitálu mezi produkty a klienty,
- stanovení cen produktů,
- měření ekonomické výkonnosti (např. RAROC).

V České republice jej mohou používat zejména banky s kvalitními daty a interními modely, které dokáží prokázat metodiku jeho výpočtu. Regulátor požaduje u těchto bank dostatečnou transparentnost, dokumentaci modelů a pravidelnou validaci. Ekonomický kapitál nenahrazuje regulovaný kapitál, ale doplňuje jej při řízení skutečného rizikového profilu.

36. Popište historický vývoj pravidel kapitálové
přiměřenosti – Basel I, dodatek k Basel I, Basel II,
direktivy EU, Basel III.

Basel I (1988) představoval první ucelený rámec kapitálové přiměřenosti. Zavedl minimální kapitálový požadavek ve výši **8 %** rizikově vážených aktiv a poprvé stanovil váhy rizikovosti podle typu expozice (např. státy, banky, podniky). Hlavním cílem bylo sjednotit pravidla v mezinárodním bankovníctví a omezit nadměrné úvěrové riziko.

Dodatek k Basel I (1996) reagoval na rozvoj finančních derivátů a přidal kapitálový požadavek na **tržní riziko**. Umožnil využívat interní modely bank (např. VaR), což vedlo ke zpřesnění měření rizika.

Basel II, EU a Basel III

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVÍNĚ

Basel II (2004) rozšířil pohled na kapitál o tři pilíře:
minimální kapitálové požadavky (nově i na operační riziko),
proces dohledu nad kapitálem banky,
zveřejňování informací a tržní disciplínu.

Banky mohly využít pokročilejší interní modely pro výpočet rizika, avšak nároky na data a řízení rizik výrazně vzrostly.

Evropské direktivy (CRD, CRR) implementovaly pravidla Basel do legislativy EU a určily harmonizovaná kapitálová pravidla pro bankovní sektor v jednotlivých státech.

Basel III (po krizi 2008) reagoval na nedostatky Basel II, zejména nízkou kvalitu kapitálu a nedostatečnou likviditu. Posílil strukturu kapitálu (větší důraz na CET1), zavedl nové rezervy (např. kapitálová rezerva k zachování kapitálu), ukazatele likvidity (LCR, NSFR) a pákový ukazatel. Cílem Basel III je zvýšení odolnosti bank vůči finančním šokům a snížení systémového rizika.

37. Definujte pojem finanční konglomerát. Popište, jaké problémy představují pro dohled banky, které jsou součástí skupin, v porovnání se samostatnou bankou. Vymezte principy kapitálové přiměřenosti skupiny. Vysvětlete, co znamená dvojnásobné nebo vícenásobné použití kapitálu.

Finanční konglomerát a dohled nad skupinami

Finanční konglomerát je skupina subjektů působících ve více finančních odvětvích, typicky v bankovníctví, pojišťovnictví a investičních službách, propojená vlastnickou strukturou. Dohled nad takovou skupinou je složitější, protože rizika se mohou přesouvat mezi jednotlivými částmi skupiny a není možné hodnotit jednotlivé subjekty odděleně.

Problematické je zejména:

- netransparentnost vnitroskupinových transakcí,
 - riziko infekce a přenosu problémů mezi dceřinými společnostmi,
 - obtížné posouzení konsolidované likvidity a kapitálu,
 - odlišné regulace jednotlivých segmentů (banky vs. pojišťovny).
-

Kapitálová přiměřenost skupiny a použití kapitálu

Princip kapitálové přiměřenosti skupiny spočívá v tom, že regulátor sleduje kapitál a rizika **na konsolidované úrovni**, aby kapitál nebyl jen formálně vykazovaný v jednotlivých dceřiných firmách, ale reálně dostupný pro krytí rizik celku.

Dvojnásobné nebo vícenásobné použití kapitálu nastává, když je jeden kapitálový prvek započten vícekrát – typicky tehdy, když dceřiná společnost vykazuje kapitál, který je zároveň vykazován u mateřské společnosti. V konsolidovaném pohledu tento kapitál kryje rizika jen jednou, a proto se provádí **konsolidované očištění**, aby nedocházelo k umělému navyšování kapitálové přiměřenosti skupiny.

38. Charakterizujte metody výpočtu kapitálové
přiměřenosti finančních konglomerátů.

Cílem výpočtu kapitálové přiměřenosti finančního konglomerátu je posoudit, zda skupina jako celek disponuje dostatečným kapitálem pro krytí rizik všech částí skupiny, napříč bankovní, pojistnou a investiční činností. Kapitál se vyčísluje na konsolidované bázi a nesmí být použit vícekrát.

Pro výpočet se používají tři základní přístupy:

Konsolidační metoda

Skupina se posuzuje jako jeden celek; kapitál a riziková aktiva se plně konsolidují.

Tento přístup odstraní duplicitu kapitálu a poskytuje komplexní pohled.

Metoda odpočtů a agregace

Kapitál jednotlivých subjektů se agreguje a od kapitálu nadřazené úrovně se odečítají podíly, které byly již zahrnuty. Tím se zabrání vícenásobnému započtení kapitálu.

Metoda poměrné konsolidace

Používá se především u společných podniků. Kapitál a riziková aktiva se zahrnují pouze v poměrné části podle podílu vlastnictví.

Tyto metody zajišťují, že kapitál v rámci konglomerátu skutečně kryje konsolidovaná rizika, a neslouží pouze k účelovému „nafouknutí“ kapitálové přiměřenosti.

39. Vysvětlete, jakým způsobem lze zvýšit kapitálovou přiměřenost banky. Popište rozdíl mezi kapitálovou arbitráží a kapitálovou kamufláží, uveďte příklady.

Možnosti zvýšení kapitálové přiměřenosti banky

Kapitálovou přiměřenost lze zvýšit dvěma základními způsoby:

**navýšením kapitálu,
snížením rizikově vážených aktiv.**

Konkrétní způsoby navýšení kapitálu:

- emise nových akcií,
- reinvestice zisku a omezení dividend,
- vydání nástrojů Tier 1 nebo Tier 2 (např. podřízený dluh),
- vstup investora.

Snížit rizikově vážená aktiva lze např.:

- prodejem vysoce rizikových aktiv,
 - sekuritizací portfolia,
 - zajištěním (např. CDS),
 - změnou struktury aktiv směrem k nízkorizikovým expozicím.
-

Kapitálová arbitráž vs. kapitálová kamufláž

Kapitálová arbitráž znamená, že banka využívá rozdíly v regulačních pravidlech tak, aby snížila kapitálové požadavky, aniž se výrazně změní skutečné riziko. Typickým příkladem je prodej nebo převod části úvěrového portfolia do SPV, jeho sekuritizace a vyjmutí z bilance banky. Banka tím sníží rizikově vážená aktiva a zvýší kapitálovou přiměřenost.

Kapitálová kamufláž představuje postupy, kdy banka formálně vykazuje vyšší kapitálovou sílu, ale reálně se riziko přesouvá jinde nebo zůstává uvnitř skupiny. Příkladem je použití zajištění od subjektu uvnitř skupiny, kdy riziko zůstává v konglomerátu, nebo krátkodobé zvýšení kapitálu pouze kolem data reportingu.

Hlavní rozdíl:

- **arbitráž** využívá povolené regulační konstrukce (účelově, ale legálně),
 - **kamufláž** má spíše charakter zakrývání skutečného rizika a je potenciálně nežádoucím postupem z pohledu dohledu.
-

Kapitálová přiměřenost českých bank je ukazatel jejich finanční síly, měřený poměrem vlastního kapitálu k rizikově váženým aktivům, a dlouhodobě se pohybuje na zdravé, nadprůměrné úrovni v EU (kolem 20 % v roce 2023), což je vyšší než povinné minimum (obvykle nad 8 %), a vytváří tak "polštář" pro případné ztráty.

Česká národní banka (ČNB) dohlíží na dodržování těchto požadavků, včetně povinné bezpečnostní rezervy (2,5 % z rizikové expozice), čímž zajišťuje stabilitu a důvěryhodnost bankovního sektoru

Současný stav (2023/2024):

- České banky mají kapitálovou přiměřenost kolem **20 %**, což je **mírně nadprůměrné** v rámci EU, a jsou považovány za finančně silné.
 - ČNB vyžaduje, aby tento poměr neklesal pod zákonné minimum, které je obvykle kolem 8 %
 - **Bezpečnostní kapitálová rezerva:** Povinná rezerva 2,5 % z celkové rizikové expozice
-

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVÍNĚ

DISKUSE
